

הגנת זוטי דברים במשפט פלילי

הגנה זו קובעת כי ייתכנו מקרים בהם נתקיימו כל יסודות העבירה והאדם אכן עבר על החוק, אך יחד עם זאת המדובר במעשה פעוט ערך מן ההיבט הציבורי ולכן קיימת ההצדקה לפטור אותו ולא להטביע אותו קין פלילי על מצחו. הגנה זו חשובה לא רק לפרט העובר על החוק אם כי לחברה כולה, שכן התייחסות הציבור להרשעה כסטיגמה נובעת מכך שהעבריינים הם מיעוט, ולרוב הציבור ברור הדופי המוסרי שבעבירה. ככל שייברו עבירות קלות משקל ויהיו לנחלת חלק גדול מהציבור כך תפחת הסטיגמה הנובעת לעבירה פלילית ויפחת ערכה הרתעת. מכאן חשיבות השימוש של בתי המשפט בהגנת זוטי הדברים.

פרשנות הגנת זוטי דברים

טענת זוטי דברים קובעת בסעיף 34 יז לחוק העונשים כך: "לא ישא אדם באחריות פלילית למעשה, אם לאור טיבו של המעשה נסיבותיו, תוצאותיו והאינטרס הציבורי המעשה הוא קל ערך".

התנאים המופיעים בסעיף זה הינם **מצטברים**, כשהאחרון שבהם - **האינטרס הציבורי** - הוא המכריע (ע"פ י.קדמי). הסייג יופעל במקרים בהם הסרת "התווית הפלילית" מעל מעשה עבירה נעוצה באינטרס הציבורי, שלא להטביע אותו קין פלילי על מצחו של אדם, במקום שאין לציבור עניין בכך. נטל ההוכחה להראות כי מעשה העבירה נעשה בתנאים שחל בהם הסייג רובץ על כתפיו הנאשם, אך די לו שיעורר ספק סביר בדבר החשש לקיום הסייג כדי שתיסתר חזקה זו.

1. כך מגדיר את טיבה של ההגנה **כב' השופט י. קדמי בדימוס** בספרו על הדין בפלילים חוק העונשין, מהדורה מעודכנת תשס"ה-2004, חלק ראשון עמ' 555:

"זוהי הוראה... שבאה להעניק לבית המשפט סמכות... ליטול ממעשה את פליליותו, בשל היותו חסר משמעות מן ההיבט של האינטרס הציבורי; וזאת - על אף שפורמלית נתקיימו יסודות העבירה ומן ההיבט הטכני העבירה נעברה. נטילת 'הפליליות' ממעשה עבירה נעוצה כאן בהיעדר 'עניין ציבורי' של העמדה לדין פלילי בשל מעשה 'פעוט ערך' מן ההיבט של האינטרס הציבורי, ולא בשל אי קיום יסוד מיסודות העבירה..."

2. פרופ' דניאל פרידמן, במאמרו **"שיקול דעת שיפוטי בהעמדה לדין פלילי"** (הפרקליט, כרך לה, תשמ"ג-1983, עמ' 155) עמד על הצורך בהענקת שיקול דעת לבית המשפט לסיים הליך פלילי מבלי להרשיע עבריין, זאת, לאור התפשטותו של המשפט הפלילי למימדים המחייבים את ריסון השימוש בו.

3. פרופ' פלר, בספרו **"יסודות דיני עונשין"** (תשמ"ז - 1987) מדגיש כי סייג זוטי דברים נועד "להתאים את ההגדרה הפורמאלית של העבירה הפלילית, לתוכנה הענייני מבחינת סף האנטי-חברתיות בה מותנית תופעה עבריינית". בהמשך מציין פרופ' פלר כי מכיוון שנבצר מהמחוקק לערוך רשימות מפורטות של אירועים הנמצאים מתחת לאותו סף של חומרה ואנטי חברתיות, מתבקשת דרך כללית המאגדת בתוכה את המעשים שאינם מחייבים "טיפול פלילי". הוא מוסיף וכותב כי "המבחן המתבטא באינטרס הציבורי, מחייב שקילה בעלת אופי גמיש ומשתנה בהתאם גם לשכיחות המצטברת של התופעה, במישור לוקאלי או כללי, העשויה להפוך מכמויות, לאיכויות בשני הכיוונים".

4. השופט איתן מגן מציין במאמרו **"זוטי דברים" - אך לאו מיתלא זוטרתא** (הפרקליט מג, עמ' 48, בעמ' 54) כי "חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו אינו מתיישב עם פגיעה בכבוד האדם על-ידי הרשעה לא נחוצה".

תכלית תחיקתית והיקף תחולתו של סייג זוטי דברים

סעיף 34 כג לחוק העונשין קובע כי "באין בחוק הוראה לסתור, יחולו הוראות החלק המקדמי והחלק הכללי גם על עבירות שלא לפי חוק זה". "סעיף זה מורה איפוא, כי הוראותיו הכלליות של חוק העונשין חולשות על

דיני העונשין כולם, בין אם אותם דינים הם בחוק העונשין גופו ובין אם מחוצה לו" (ע"פ 7829/03 - מ"י נ' **אריאל הנדסת חשמל רמזורים ובקרה בע"מ ואח'ו** - ע"פ 4675/97 **ישראל רוזוב נ' מדינת ישראל**). אם כך, האם בחוק ניירות ערך קיימת אותה "הוראה לסתור"? בחוק ניירות ערך לא קיימת הוראה חד משמעית הסותרת את סייג זוטי הדברים בחוק העונשין. **בע"פ 1027/94 זילברמן נ' מ"י, התייחס כב' השופט אהרון ברק בחיוב לאפשרות תחולתו של סייג זוטי הדברים בעבירת התרמית על-פי סעיף 54(א)(2) לחוק ניירות ערך.**

בהצעת חוק העונשין משנת 1992, ה"ח 2098, נאמר כי "סייג זה, הנובע מכך שהחוק אינו עוסק בזוטות - de minimis non curat lex - הנו, בחלקו חידוש לעומת החוק הקיים... אין זה ראוי שדווקא בית המשפט יהיה חייב להטיל עונש "סימלי" רק משום שהוא נטול סמכות למתוח את קו הגבול המינימלי הקונקרטי, לפי נסיבות העניין, בין התחום הפורמלי של האיסור הפלילי ובין מה שאינו מגיע עד כדי פליליות".

פסיקה בתחום הגנת זוטי דברים

ע"פ 2125/94 יובל בן ארי נגד מדינת ישראל

המערער הורשע יחד עם נאשם נוסף על-ידי ביהמ"ש השלום בעבירה של תקיפה חבלנית לפי סעיף 380 לחוק העונשין ונדון לקנס כספי בסך 1,000 ש"ח ולהתחייבות כספית. עובדות המקרה היו כדלקמן: החברה הקבלנית שעמה נמנו המערער והנאשם הקימה מספר בניינים, ביניהם בנין הדירות בו התגוררה המתלוננת. השניים הגיעו לבניין על מנת לבצע עבודה הקשורה בחיבור משאבת המים, עקב בעיות בלחץ המים בקומה השביעית. המתלוננת שהתגוררה בדופלקס בקומות 8-9 התנגדה לביצוע עבודה זו ולחיבור הקומה השביעית למשאבה המספקת מים לקומות 8-9. על רקע התנגדותה זו, מנעה המתלוננת מעובדי החברה הקבלנית לבצע את העבודה. על כן הגיעו למקום המערער - מנהל הפרויקט, והנאשם השני - קבלן האינסטלציה, בלוויית עובדים נוספים. המתלוננת נצבה בגבה אל ארון ברזי המים שבמסדרון הקומה, כדי למנוע את ביצוע העבודה. המערער דרש ממנה לזוז ולהימנע מלהפריע לביצוע העבודה, אך היא סירבה. או אז, אחז בה שני הנאשמים "והניפוה, בעודה זועקת ומתנגדת, לכיוון דלת דירתה הסמוכה". לאחר המקרה, נמצאו על ידיה של המתלוננת שטפי דם קלים תת-עוריים ושריטות קטנות באמות שתי ידיה. המערער טען בערעורו כי לאור טיבו של המעשה פעוט הערך, נסיבותיו ותוצאותיו - כמו גם עברו הנקי לחלוטין של הנאשם ואישיותו החיובית - אין מקום להטיל עליו את כתם ההרשעה בעבירה פלילית. ביהמ"ש המחוזי קיבל טענה זו בקובעו כי "**גם נסיבותיו האישיות של הנאשם במשפט פלילי אופיו, עברו, גילו, מצב בריאותו וכיוצ"ב - יכולים לבוא בשיקולי בית המשפט בבואו להכריע בטענת "זוטי דברים", ואין הם אך שיקול לעניין הענישה או הטלתו של מבחן ללא הרשעה (כפי שסבור בית המשפט המחוזי בע"פ 1720/95, שם, עמ' 12).** כך, מן הראוי שנסיבותיו האישיות של הנאשם - ובמיוחד העדר עבר פלילי ואורח חיים נורמטיבי, ללא דופי - ילקחו בחשבון, בבוא בית המשפט לבחון את טענת זוטי הדברים. ולהיפך, אדם בעל עבר פלילי, כזה או אחר, שחטא בעבר בעבירות מאותו סוג, לא יהיה זכאי, לדעתי לחסות בצילה של טענת הגנה זו. עוד לדידו של ביהמ"ש כי יש לבחון את הטענה לא רק על פי השיקול המרכזי של "טיבו של המעשה", אלא גם, **כשיקול נלווה, על פי טיבו של "העושה"**. זאת - במסגרת שקילת ה"אינטרס הציבורי" של ההעמדה לדין ותוצאותיה, בנסיבות המקרה, כאמור בסעיף 34"ז. בגדר ה"אינטרס הציבורי" הנשקל, יש לבחון, כאמור, אם אין מדובר בנאשם שפגיעתו רעה; הוא אדם נורמטיבי, לא אלים ולא מסוכן לציבור - או להיפך. במקרה דנן - וכתוספת לשיקולים לענין טיבו של המעשה, ביהמ"ש מדגיש לעניין "העושה", כי המדובר במערער כבן 40, בעל עבר נקי לחלוטין, שניהל עד כה אורח חיים נורמטיבי; וגם אם כשל במקרה זה כשלון מקרי, חד פעמי ופעוט ערך - מן הראוי שביום הדין יעמוד עברו לזכותו, עד כדי הימנעות מהרשעתו בדין ומהטלת כתם ההרשעה על גליון חייו הנקי ללא רבב, הן לפני המקרה, והן לאחריו.

ת"פ 040385/03 מדינת ישראל נגד סרגיי דשקביץ

הנאשם הואשם ברצח אשתו ועבירה נוספת של היזק לרכוש בזדון, אך תוך כדי המשפט המירה הפרקליטות את האישום להריגה. ביהמ"ש המחוזי בתל אביב מחליט לזכות את הנאשם על יסוד הממצאים העובדתיים מעבירת ההריגה. כמו כן, הנאשם אף זוכה מהעבירה שעניינה היזק בזדון לדלת הבית וכיסא שהיה בו, הן בשל העדר ראיות מספיקות להוכחת יסודות העבירה, והן בשל קביעתו כי עומדת למבקש הגנת "זוטי דברים", לפי סעיף 34 לחוק העונשין בשל ערכם המזערי של החפצים שנפגעו.

ת"פ 752/02 מדינת ישראל נגד חן ורדה

כתב האישום ייחס לנאשמת עבירה של תקיפה, לפי סעיף 379 לחוק העונשין, בכך שתקפה שלא כדין קטין ואימו על-ידי כך שאחזה בידם ועיקמה אותן. לאור נסיבות המקרה ועדותה האמינה של הנאשמת על-פני המתלוננים ביהמ"ש השלום עצמו מעלה את הסדר זוטי הדברים וכותב כי "במקרים, שבהם השופט מגיע למסקנה, שמדובר אמנם בעבירה מבחינה טכנית - פורמאלית, אך, מהבחינה המהותית, מתאים לה הכלל של "היעדר עניין לציבור", יעשה אז שימוש בסייג. קביעתו של הסדר חקיקתי, שנועד לשלול פליליותו של מעשה, המהווה פורמאלית עבירה פלילית, עולה בקנה אחד עם חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, וכך גם יישומו של הסדר זה". הוא ממשיך בציטוט מילותיהם של כב' הנשיא בדימוס לרון, וכב' השופטים פלפל והנדל בע"פ (מחוזי ב"ש) 7198/11 אונגר נ' מ"י, כי "בתקופה זו של התגברות האלימות בחברה במדינת ישראל אין לומר כי האינטרס הציבורי, כלשון סעיף 34 לחוק העונשין, מצדיק להתייחס למעשים של אלימות, ולו גם קלה, כזוטי דברים..." ומגיב כך: "עם כל הכבוד, לא אוכל לקבל גישה זו. משהוסף הסייג של זוטי הדברים לספר החוקים, לא ייתכן שיהפוך ל"אות מתה", שלא ייעשה בה שימוש. החשש מפני "שימוש יתר" בכלי שזה איננו יכול להיות בעל "השפעה משתקת", שתמנע כליל את יישומו, במקרים ראויים. גם בעבירות אלימות, ואולי דווקא בעבירות אלימות, ראויות להיבחן דרך המסננת החקיקתית האמורה, זאת גם בשל תחולתה הרחבה והגורפת של עבירת התקיפה". ביהמ"ש קובע כי המעשה של הנאשמת אכן מהווה את עבירת התקיפה, אבל טיבו ונסיבותיו שהביאו את הנאשמת לנקוט בדרך שנקטה, והאינטרס הציבורי המתגמד באירוע זה, מוציאים את המעשה מכלל הפליליות, ולו מחמת הספק. לאור כל אלה, ביהמ"ש השלום החליט לזכות את הנאשמת, בשל היות המעשה "קל ערך", על בסיס הסייג לאחריות פלילית של "זוטי דברים".

ע"פ 7829/03 מדינת ישראל נגד אריאל הנדסת חשמל רמזורים ובקרה בע"מ ואח'

האפשרות להחלת עקרון זוטי הדברים **בתחום ההגבלים העסקיים בהקשר הפלילי**, הועלתה לראשונה בערעור זה, במסגרתו קבע בית המשפט העליון כי הגנת זוטי דברים תחול גם על עבירות לפי חוק ההגבלים העסקיים. השופטים ציינו בהחלטתם כי על אף העובדה שנדרשת החלה זהירה (מצומצמת) של הסייג בדבר "זוטי דברים", תוך בחינת נסיבותיו של כל מקרה ומקרה, אין בכך בכדי למנוע אימוצה של פרשנות שתבחן בין מכלול השיקולים גם את נסיבותיו האישיות של המבצע. שכן, "יש והשפעתן של נסיבות אלו תשנה את התמונה מן הקצה אל הקצה, והרשעתו לאורן לא תשרת כל מטרה ראויה". יודגש עוד כי אומנם ביהמ"ש החיל את סייג זוטי הדברים על חוק הגבלים עסקיים בצורה מצומצמת, אולם הסיבה לצמצום נעוצה בכך שהחוק האמור עצמו מכיל "פתחי מילוט" מפני הגדרתו של הרחבה של ההסדר הכובל, בדמות האפשרות לקבל אישור מבית הדין להגבלים עסקיים או פטור מהממונה בשונה מחוק ניירות ערך (משמע, בחוק ניירות ערך תיתכן על-פי קביעה זו פרשנות מרחיבה לסייג). מנגנונים אלה אינם מיייתרים את הסייג הכללי של זוטי דברים, אך משפיעים על תחום פרישתו.

ע"פ 1027/94 זילברמן נגד מדינת ישראל

בערעור זה התייחס כב' השופט אהרון ברק בחיוב לאפשרות תחולתו של סייג זוטי הדברים בעבירת התרמית על-פי סעיף 54(א)(2) לחוק ניירות ערך.

{*:fast_contact}